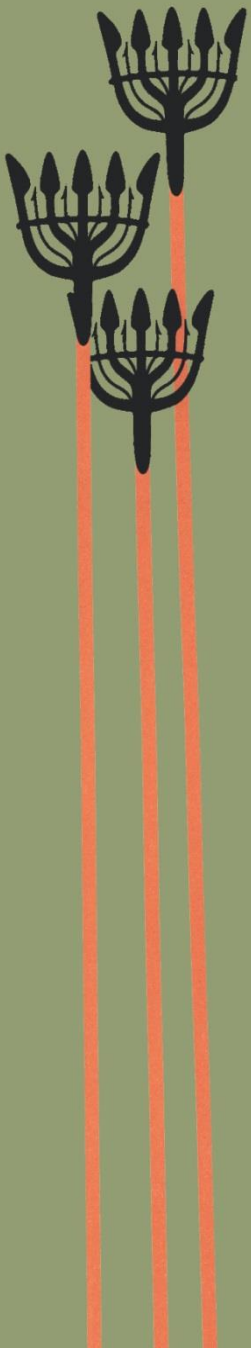

BLEKINGE MUSEUM

Rapport 2020:14

Store Backe/Snarket **Arkeologisk efterundersökning 2020**

L2019:6343 och L2019:6344
Jämjö socken, Karlskrona kommun

Mikael Henriksson

Rapport 2020:14

Store Backe/Snarket

Arkeologisk efterundersökning 2020

L2019:6343 och L2019:6344
Jämjö socken, Karlskrona kommun

Mikael Henriksson

Blekinge museum

Borgmästaregatan 21
371 35 Karlskrona

Växel: 0455-30 49 60 vardagar 8-16
Reception: 0455-30 49 85

www.blekingemuseum.se

© 2020 Blekinge museum

Omslagsfoto: Avbaning och detektering på Store Backe 2020-03-17. Fotografi mot S av Mikael Henriksson

© Lantmäteriverket, Gävle. Dnr i2018/00107, LMV.

Store Backe/Snarket. Arkeologisk efterundersökning 2020.

Innehåll

Bakgrund	5
Undersökningens syfte	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Tillvägagångssätt	8
Resultat	10
Diskussion	13
Figurförteckning	14
Administrativa uppgifter	15
Källförteckning	15
Bilagor	16

Bakgrund

Blekinge museum genomförde våren 2019 en arkeologisk efterundersökning i form av metalldetektering på byn Hammarbys mark liksom i anslutning till gravfältet Store Backe, RAÄ Jämjö 12:1 längst in i Hallarumsviken (fig.1) (Henriksson 2019). I samband med fältarbetet framkom uppgifter om ett fyndmaterial, vilket utan Länsstyrelsens kännedom och tillstånd skulle ha framkommit genom privat metalldetektering på samma gravfält vid 1980-talets slut. Materialet inbegriper ett drygt 25-tal hela eller fragmentariska artefakter, främst smycken och dräktspännen av kopparlegering från vendel- och vikingatid. Det mest spektakulära av fynden är ett större ryggknappsspänne från övergången vendel-/vikingatid. Preliminärt bedöms smycket vara närmast komplett, men det är fragmenterat i tio delar. Hantverket är av hög kvalitet och spännet är i rekonstruerat skick åtminstone 25 cm långt (fig.2).

Hela fyndmaterialet lämnades under våren 2019 över till Länsstyrelsen varefter ett ärende om eventuell inlösen av staten skickades över till Riksantikvarieämbetet. I väntan på detta ärendes avgörande fick Blekinge museum i uppdrag att förtydliga bilden av fyndens koppling till den aktuella kulturmiljön. Efterundersökningen utfördes mellan 2020-03-17 och 2020-03-19 och bekostades av staten genom belastning av 7:2-anslaget. Föreliggande rapport utgör en redovisning av det arkeologiska arbetets resultat.

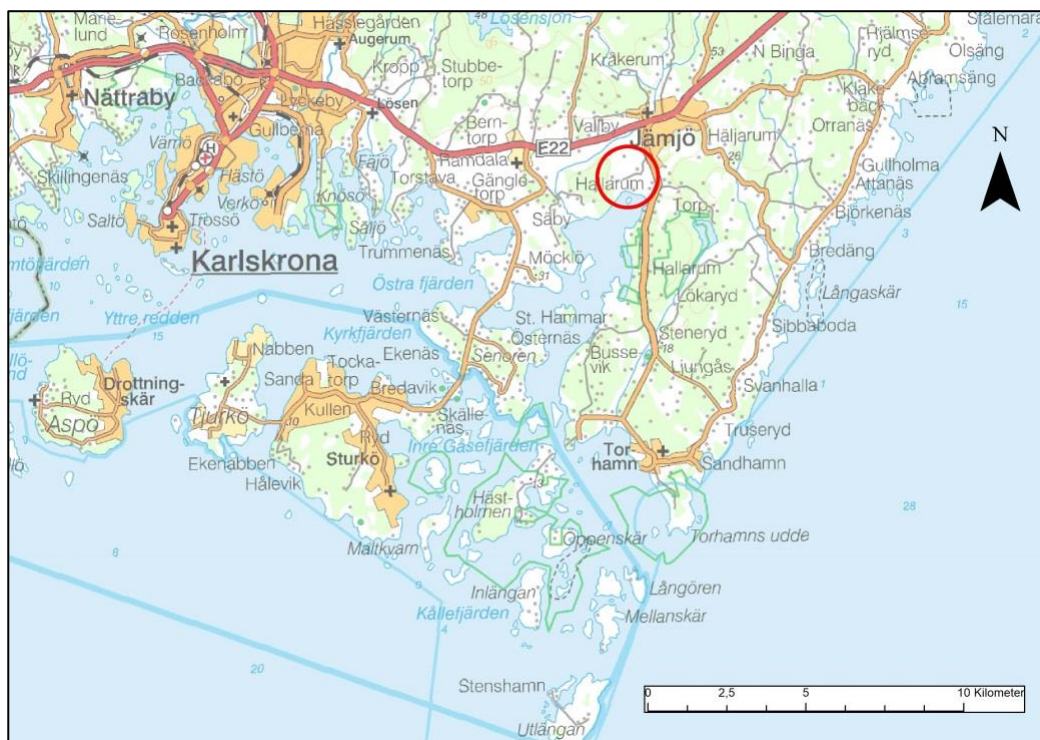

Fig.1 – Gravområdet i Hallarumsvikens inre del, markerat med röd cirkel på Översiktsskartan.

Fig.2 – Ryggknappsspännet från Store Backe. Fotografi: Max Jahrehorn.

Undersökningens syfte

Den primära målsättningen med 2020 års efterundersökning var att söka klarhet i fyndomständigheterna kring det inlämnade detektorfyndmaterialet. Huvudfrågan att besvara gällde om den utpekade fyndplatsen för ryggknappsspännet kunde knytas till en bevarad arkeologisk kontext av något slag. En parallell men något mer underordnad fråga gällde huruvida ett nytt detektormaterial i övrigt kunde säga något ytterligare om gravmiljöns karaktär och kronologi.

Ett övergripande syfte med den arkeologiska insatsen kan sägas vara att genom nya kunskapstillskott bidra till en tydligare bild av både gravfältsmiljön och den närliggande järnåldersbygden som sådan. Förhoppningen var, i likhet med insatsen 2019, att arbetet skulle bidra till en vidgad kunskapsbas, till nytta för en fortsatt utforskning av järnåldern kring Hallarumsviken och i Östra skärgården.

Topografi och fornlämningsmiljö

Gravfältet Store Backe (*Snarket* i folkmun) ligger i Jämjö socken i Östra Blekinge. Det utgör en del av ett landskapsavsnitt som präglas av mötet mellan olika naturmiljöer (fig.3). Mot norr finns skogen ända till gränsen mot Småland och österut vidtar det idag skogbevuxna Torhamnslandet, vilket i äldre tid präglades av häll- och hedmarker. Mot nordväst knyter undersökningsområdet an till den rika fullåkersbygden på Ramdalaslätten och mot söder slutligen gränsar området mot Hallarumsvikens inre och den skärgård som ligger utanför.

Fig.3 – Utblick mot SO, mot Hallarumsviken, Store Backe och Torhamnslandet. Blm_E01349

Forskningen från 1900-talets mitt och framåt har återkommande behandlat Hallarumsviken som ett område av särskild betydelse under järnåldern (se ex Atterman 1967). Under 2000-talets början revideras bilden något, men fortfarande lyfts speciella funktioner hos lokala eliter fram samt hur sådana på olika sätt gjort avtryck i kulturlandskapet (se ex Lihammer 2007).

Särskilt gravfältet Store Backe utgör en väsentlig beståndsdel i återkommande tolkningar av bygdens betydelse under järnåldern (se Persson 2015 samt däri anförd litteratur). Arkeologiska utgrävningar som berört gravar har dock varit mycket fåtaliga i trakten. Delvis för att förtydliga bilden av gravmiljön och dess närområde, utförde Blekinge museum tillsammans med Länsstyrelsen fältarbete vid Store Backe år 1998 (Persson 2015). Efterundersökningen 2019 förtydligade genom systematiska metalledetekteringar i viss mån bilden av fornlämningsområdet. Det framgick med all tydlighet att den kronologiska tyngdpunkten låg i vandel- och vikingatid. Samtidigt antydde spridningsbilden ett betydligt större fornlämningsområde än väntat, och en tidigare förmodad hamn- eller handelsplats från yngre järnålder lyste helt med sin frånvaro. Istället föreföll lösfynd knyta an till den lastageplats/bondehamn som fanns någonstans i närområdet under åtminstone 1600–1800-tal.

Tillvägagångssätt

Undersökningsplanen för 2020 togs fram av Mikael Henriksson, Blekinge museum i dialog med den verksamma projektgruppen för utforskandet av Östra Blekinges järnålder vid Lunds universitet. I denna ingår i nuläget Björn Nilsson, Andreas Svensson, Paola Derudas och Ingrid Gustin.

Fältprojektet inbegrep såväl grävning som metalldetektering, och det utfördes under meteorologiskt gynnsamma förhållanden. Efterundersökningens arbetsområde utgjordes vid fältarbetet av tallriksharvad åkermark. Initialt var tanken att projektet skulle ha sjuats under sensommaren 2020, men markägarens önskan att så in ny vall gjorde att fältarbetet blev tvunget att genomföras redan innan mars månads utgång. Länsstyrelsen hölls fortlöpande underrättad under arbetets gång, och myndighetens handläggare gavs på så vis möjlighet att ta ställning till ärendets utveckling. På grund av en vid tiden kraftigt ökande smittspridning av Covid-19 samt arbetets tidigareläggande utgick planer på mer omfattande visningar för allmänheten.

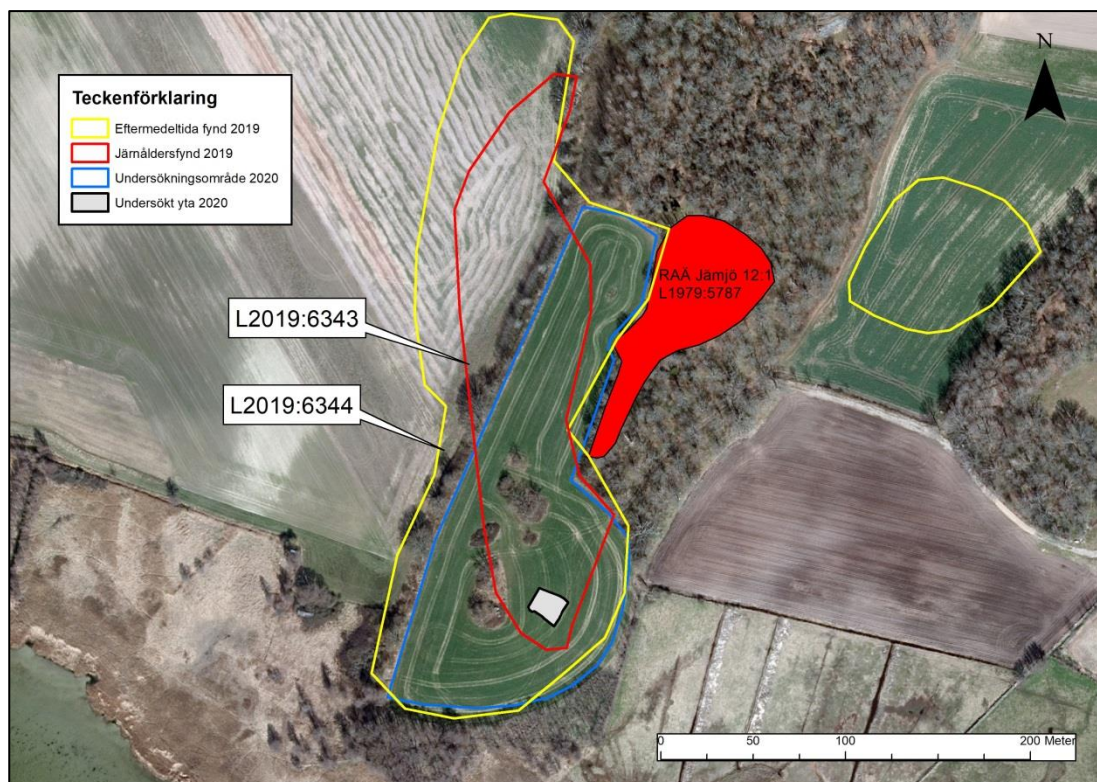

Fig.4 – Arbetsområde och undersökningsyta i anslutning till Store Backe 2020. Registreringarna L2019:6343 respektive L2019:6344 härrör från den fyndbild som framträdde genom 2019 års metalldetektering. Undersökningsytan i söder placerades utifrån den utpekade fyndplatsen för ryggnappsspännet.

Fältarbetets insatser planerades i stor utsträckning mot bakgrund av de utpekade fyndplatserna för det inlämnade fyndmaterialet. Detta gällde även själva grävmomentet. Här utgick avbaningen från den punkt som upphittaren mindes som den faktiska fyndplatsen för ryggknappsspännet på 1980-talet.

Metalldetekteringen utfördes av Jonas Paulsson, Kula AB parallellt med efterundersökningens grävmoment. Detekteringsområdet utgjordes av den södra delen av arbetsområdet och det uppgick till omkring 1 hektar (fig.4). Samtliga detektorfynd framkom i matjorden, varför grävinsatser för att utvärdera en eventuell sammankoppling mellan fynd och anläggningskontext aldrig behövdes. Vid avsökningarna negligerades generellt utslag från järnföremål medan alla andra kontrollerades. De framkomna metallföremålen kategoriserades löpande. De fynd som bedömdes vara äldre än 1850, eller i övrigt ansågs kunna bidra till tolkningen av kulturmiljön tillvaratogs och mättes in mot Sweref 99 (TM) med hjälp av handhållen GPS. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid tillvaratogs inte.

Fig.5 – Avbanad yta på Store Backe 2020 fotograferad mot S.

Projektets grävande moment utfördes genom avbaning med grävmaskin i kombination med rensning för hand. Framschaktade fornlämningsspår fotograferades med digitalkamera och mättes in digitalt av Blekinge mätservice. Härefter undersöktes ett mindre urval av anläggningar och dessa dokumenterades i text och ge-

nom skalenliga profilritningar. Fyndinsamling skedde löpande under arbetets gång genom handplock. Konservering av ett 10-tal fynd från metalldetekteringen utfördes av Max Jahrehorn, Oxider AB i Kalmar (bilaga 3). Träkol insamlades från enstaka anläggningar och ett av dessa prov skickades för att kol-14-dateras (bilaga 4).

Fig.6 – Schaktplan och fyndspridning inom Store Backe 2020.

Resultat

Vid den inledande schaktningen uppmärksammades stenar som preliminärt bedömdes kunna sammanhålla med en gravkonstruktion av något slag. Detta motiverade en viss utvidgning mot väster, vilket sanktionerades per telefon av Länsstyrelsens handläggare. Den avbanade undersökningsytan uppgick totalt till 245 m². Inom denna framkom 24 färgningar av gråbrun, siltig och ibland sotbemängd sand (bilaga 1). Inom schaktets nordvästra del fanns de i hög grad markbundna klumpstenarna som tillsammans bildade en stenkrets om cirka 10 m i diameter (fig.5 - 7). De fyra stenarna längst i söder stack upp mellan 0,35 och 0,40 m ovan undergrunden. Den del av stenkretsen som låg i den högre belägna terrängen tolkades i större utsträckning vara störd genom plöjning. Anläggningen tolkades som en kvarvarande del av en i övrigt förstörd domarring.

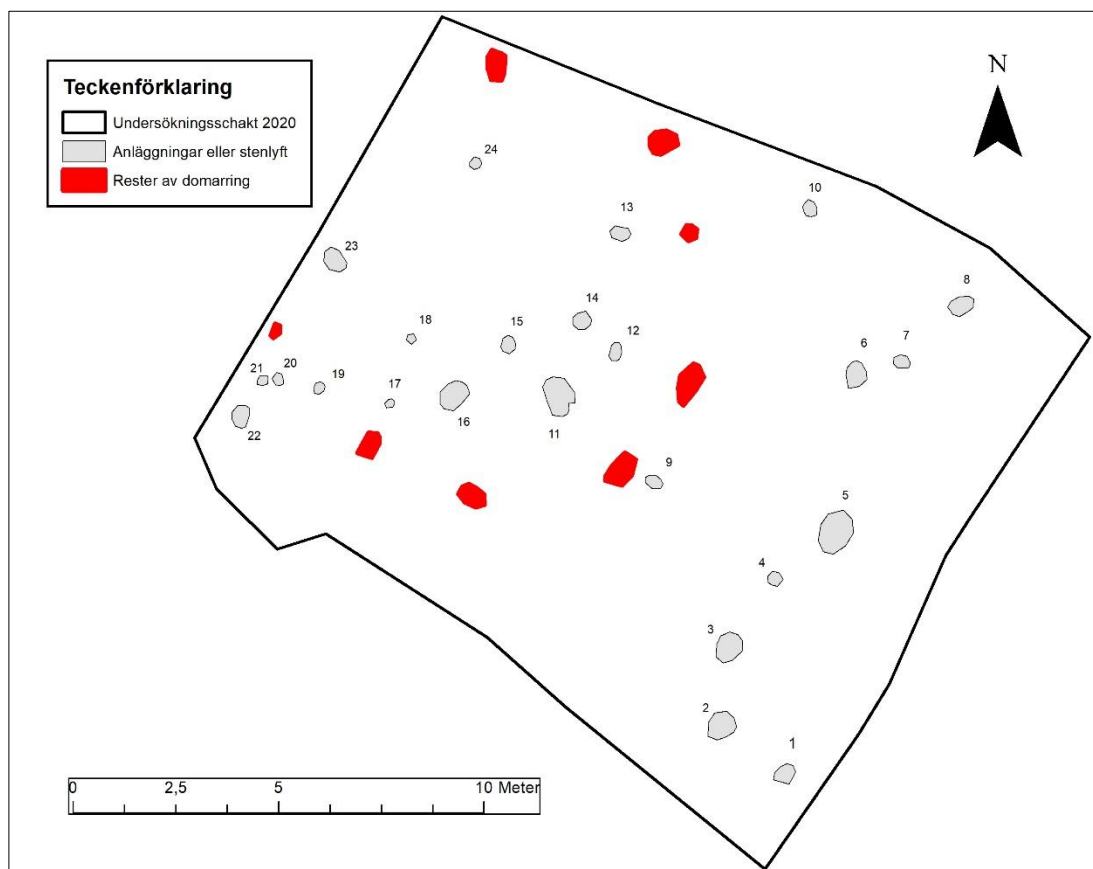

Fig.7 – Detaljerad schaktplan Store Backe 2020.

Provgrävning av fem möjliga anläggningar (fig.7: A3, A5, A11, A13 och A16) visade att en del av beståndet var definitiva nedgrävningar, medan andra endast utgjordes av stenlyft. Som mer säkra anläggningar bedömdes ett antal härdrester i schaktets lägre del mot sydost. Kol-14-analys av träkol från härden A5 gav här en datering till förromersk järnålder (bilaga 4). Fyra meter väster om den utpekade fyndplatsen för ryggknappsspännet framkom ytan av en tämligen kantig, rektangulär nedgrävning som mätte ca 0,9 x 0,6m (fig.7: A11 resp. fig.8). Undersökning av denna påvisade skarpa nedgrävningskanter, endast återfyllt material och närmast total avsaknad av relevanta fynd. Slutsatsen blev att detta rörde sig om den plundringsskrap från vilken ryggknappsspännet grävts upp på 1980-talet. Finsällning av halva fyllningen gjordes i efterhand inomhus, men inte heller detta moment gav några ytterligare fragment som kunde tänkas härröra från ett ursprungligt fyndsammanhang.

Fig.8 – Domarringen med plundringsgropen markerad med röd cirkel. Fotografi mot SV.

Efterundersökningen genererade ett fyndmaterial om sammanlagt 45 poster (bilaga 2 resp. 3). Generellt finns här en stor överensstämmelse med materialet från 2019. Fortfarande talar inga fynd från Stora Backe om någon helt närliggande handelsplats från järnålder eller medeltid, utan däremot mer för aktiviteter knutna till områdets tidigmoderna lastageplats. Ett fyndmaterial från vendel- och vikingatid verkar även fortsatt spegla den förväntade kronologiska spännvidden för gravmiljön, även om både enstaka metallfynd och fåtaliga boplatsindikationer talar för en närvaro på platsen också längre bakåt i tiden. Detekteringsfynden förefaller bekräfta en tidigare mer omfattande sträckning av gravfältet. Fyndbilderna från 2019–2020 i kombination med äldre uppgifter om en stor mängd förstörda gravar och topografin på platsen motiverar därför en registrering av en ny

polygon för det ursprungliga gravfältet RAÄ Jämjö 12:1 i Fornreg. Den hittillsvarande registreringen av detektorfynd från järnålder L2019:6343 får mot bakgrund av detta resonemang knytas samman med den för det ännu synliga gravfältet (fig.9).

Arbetet på Store Backe 2020 föranleddes av frågor som uppstått kring det nyligen inlämnade ryggknappsspännet samt en handfull andra artefakter utslutande från yngre järnålder. En noggrann genomgång av dessa föremål sammanhänger sannolikt med konserveringsskedet, efter RAÄ:s beslut i inlösenärendet. Särskilt de överdimensionerade ryggknappsspännenas indikator avseende status för dess bärare under vendel- och vikingatid är ett återkommande tema hos forskningen (se ex Arrhenius resp. Glørstad & Røstad 2015). Spännet från Store Backe utgör ett tillskott med stor potential inom detta specifika forskningsfält. Resultatet från 2020 års fältinsats visar på ett samband mellan ett destruerat objekt och en deponering på en prominent plats i landskapet. Den påträffade domarringen anlades en gång på den sydligast belägna, yttersta delplatan för gravfältet. Att ryggknappsspännet fått sin vila just här känns inte som någon tillfällighet.

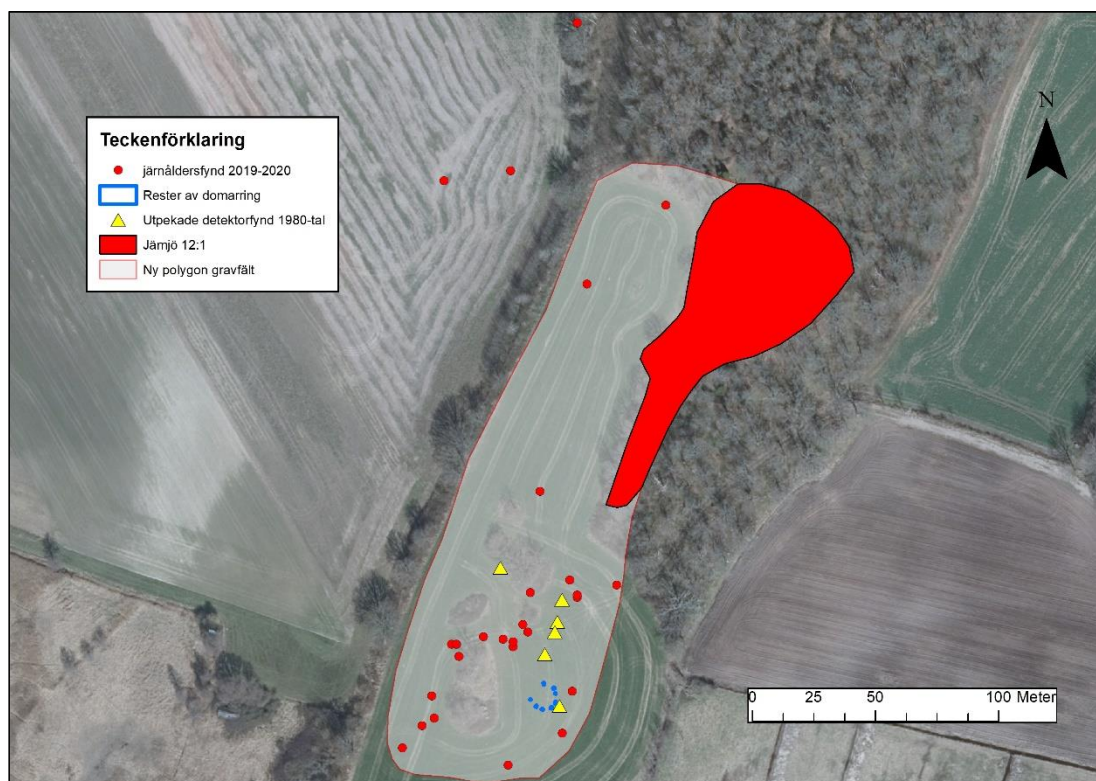

Fig.9 – Ny avgränsning av ytan för gravfältet på Store Backe.

Diskussion

Ett inledande arbete 2019 ledde genom det oväntade inlösenärendet till det projekt som genomfördes i mars 2020. Den sammanvägda bilden ger en mer nyanserad förståelse av gravfältsmiljön vid Store Backe. Vidare fyndstudier krävs dock för att komma vidare i ärendet, vilket som nämnts ovan i synnerhet gäller den kunskap som kan utvinnas ur ryggknappsspännet och det övriga detektormaterialet från 1980-talet. Med sådana insatser i ryggen kan sedan nya forskningsfrågor formuleras med inriktning mot bebyggelseutveckling, kontaktnät och kulturell prägel avseende järnålderns Östra Blekinge.

Skärgårdens kulturmiljöer i Blekinge bör även fortsatt betraktas som något av en nyckel till förståelsen av landskapet under olika perioder. Här finns ett tidigare utforskande att falla tillbaka på, vilket tillsammans med nyvunnen arkeologisk kunskap kan lägga grunden till framtida forskningsambitioner som gagnar olika perspektiv och intressen (se även resonemang i Henriksson 2019).

Blekinge museum tillsammans med Lunds universitet och Södertörns högskola avser att formulera idéer kring hur ett sådant arbete kan bedrivas. Även fortsatt är det då en ambition att hembygdsrörelse, lokalsamhälle, bildningsförbund och arkeologiska intresseföreningar i stor utsträckning skall kunna integreras i en framtida projektinriktning. De uteblivna pedagogiska insatserna under fältarbetet 2020 kompenseras med ett Corona-säktrat evenemang i Jämjö i samband med den årliga Arkeologidagen sista söndagen i augusti. Detta kan ses som ett första steg mot en vidgad arbetsform som inbegriper allmänhetens deltagande. Med närmare 300 besökare som fick se ryggknappsspännet denna dag går det knappast att ta miste på att intresse och engagemang kring historien finns i bygden. Förutsättningar finns således att i framtiden knyta samman planerad forskning med kulturpedagogiska och förmedlande ambitioner. Förhoppningen är även att ett förtydligt utställningssammanhang kring i Östra Blekinges både äldre och senare historia i framtiden kan skapas på Blekinge museum i Karlskrona.

Figurförteckning

Fig.1 – Store Backe markerat på Översiktskartan

Fig.2 – Ryggknappsspännet från Store Backe. Fotografi: Max Jahrehorn.

Fig.3 – Översikt över Store Backe och Hallarumsviken mot SO. Blm_E01349

Fig.4 – Arbetsområde och undersökningsyta i anslutning till Store Backe 2020.

Fig.5 – Avbanad yta på Store Backe 2020 fotograferad mot S.

Fig.6 – Schaktplan och fyndspridning inom Store Backe 2020.

Fig.7 – Detaljerad schaktplan Store Backe 2020.

Fig.8 – Bild av stenkrets med plundringsgrop markerad med röd cirkel. Fotografi mot SV.

Fig.9 – Ny sträckning för gravfältet på Store Backe.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-4798-20
Blekinge museum dnr:	BM2020-41
Undersökningstid:	2020-03-17 till 2020-03-22
Personal:	Mikael Henriksson, Blekinge Museum samt Jonas Paulsson, Kula AB.
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn:	N 6225402, E 551100
Dokumentation:	Mätdata och digitala fotografier förvaras på Blekinge museum.
Fynd:	Blm 29744:1-45
Kartanvändning: LMV	LMV Ärende. Dnr i2018/00107, ©LMV 2020

Källförteckning

Skriftliga källor

Arrhenius, B. 1962. Det flammande smycket. *Fornvännen*, 57:79–101. Stockholm.

Atterman, I. 1967. Kring Hallarumsviken. Utflykter i östblekingsk vikingabygd. *Blekingeboken* 1967. Karlskrona.

Glørstad, Z. & Røstad, I. 2015. Mot en ny tid? Merovingertidens ryggknappspenner som uttrykk for endring og erindring. Ur *Smykker : personlig pynt i kulturhistorisk lys* / Marianne Vedeler og Ingunn Marit Røstad (red) ; bilderedaktør: Ellen C. Holte.. - 2015.

Henriksson, M. 2019. Hammarby 17:1 m.fl. Arkeologisk efterundersökning 2019. RAÄ 64:1, 65:1, 12:1, 233 och 234, Jämjö socken, Karlskrona kommun. *Blekinge museum rapport* 2019:22.

Lhammer, A. 2007. Bortom riksbildningen. Människor, landskap och makt i sydöstra Skandinavien. *Lund Studies in Historical Archaeology* 7. Lund.

Persson, T. 2015. Snarket, Hallarum 17:1. Arkeologisk undersökning 1998. Jämjö socken, Karlskrona kommun. *Blekinge museum rapport* 2015:3.

Övriga källor:

Kunskapsunderlag riksintresse Hallarumsviken, Eva Eliasson, Länsstyrelsen

Löpande telefon- och mejlkontakt med Magnus Petersson och Karl-Oskar Erlandsson vid Länsstyrelsen i Blekinge samt Anna Östling vid RAÄ under 2020.

Bilagor

Bilaga 1 – Anläggningslista

Bilaga 2 – Fyndtabell

Bilaga 3 – Konserveringsrapport

Bilaga 4 – Kol-14-analys

Bilaga 1 – Anläggningslista Store Backe 2020.

Beteckning	Mått	Fyllning	Tolkning	Övrigt
A1	0,6 x 0,4	Gråbrun, siltig sand		
A2	0,75 x 0,65	Gråbrun, siltig sand		
A3	0,75 x 0,6	Sotig, siltig sand m inslag av TK	Hård	
A4	0,35 x 0,35			
A5	1,10 x 0,8	Sotig sand m inslag av TK och skbr sten	Hård	LuS 16638 BP 2185 +-30
A6	0,6 x 0,5	Gråbrun, siltig sand		
A7	0,4 x 0,35	Gråbrun, siltig sand		
A8	0,6 x 0,4	Gråbrun, siltig sand		
A9	0,45 x 0,30	Gråbrun, siltig sand		
A10	0,35 x 0,35	Gråbrun, siltig sand		
A11	1,0 x 0,7	Grå, siltig sand m inslag av TK	Grop	
A12	0,45 x 0,3			
A13	0,5 x 0,3	Gråbrun, siltig sand	Stenlyft	Fynd av yngre rödgods
A14	0,45 x 0,4	Gråbrun, siltig sand		
A15	0,4 x 0,35			
A16	0,8 x 0,6	Mörkgrå, lätt sotig, siltig sand m inslag av upp till 0,2 m stenar	Stolphål?	
A17	0,25 x 0,2	Gråbrun, siltig sand		
A18	0,2 x 0,2	Gråbrun, siltig sand		
A19	0,32 x 0,26	Gråbrun, siltig sand		
A20	0,3 x 0,28	Gråbrun, siltig sand		
A21	0,25 x 0,25	Gråbrun, siltig sand		
A22	0,55 x 0,4	Gråbrun, siltig sand		
A23	0,65 x 0,5	Gråbrun, siltig sand		
A24	0,27 x 0,27	Gråbrun, siltig sand		

Bilaga 2 – Fyndtabell Store Backe 2020.

FNR	FÄLT ID	SAKORD	MATERIAL	ANTAL	FYNDSTATUS	VIKT (g.)	ANMÄRKNING	DATERING
1	39	Tärning	Pb	1	Hel	9		Medeltid?
2	32	Ringspännen	Cu-leg	1	Fragment	13		Vikingatid
3	36	Viktlod	Cu-leg/Fe	1	Helt	40	Sfärsikt	Vikingatid
4	49	Maskhänge	Cu-leg	1	Fragment	1	Se fnr 5	Vikingatid
5	47	Maskhänge	Cu-leg	1	Fragment	4	Se fnr 4	Vikingatid
6	24	Fibula	Cu-leg	1	Fragment	6		Vendeltid?
7	33	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	5	Oval spännbuckla	Vikingatid
8	48	Maskhänge?	Cu-leg	1	Fragment	1		Vikingatid
9	29	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	5	Oval spännbuckla	Vikingatid
10	49	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	1	Oval spännbuckla	Vikingatid
11	44	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	4	Oval spännbuckla	Vikingatid
12	45	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	7	Oval spännbuckla	Vikingatid
13	35	Hundskattemärke	Cu-leg	1	Fragment	2	Nr 71 Jämjö 1934	
14	23	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	8	Oval spännbuckla	Vikingatid
15	14	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	2	Oval spännbuckla	Vikingatid
16	26	Bronsfragment	Cu-leg	1	Fragment	5		
17	46	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	<1	Oval spännbuckla?	
18	30	Dräktspännen?	Cu-leg	1	Fragment	<1	Oval spännbuckla?	
19	21	Kärl?	Cu-leg	1	Fragment	3		
20	22	Bronsfragment	Cu-leg	1	Fragment	3	Rullad änddel med nitar	
21	18	Gjuttapp	Cu-leg	1	Fragment	13		
22	27	Bronsfragment	Cu-leg	1	Fragment	<1		
23	28	Smälta	Pb	1	Fragment	9		
24	42	Ten	Fe	1	Fragment	17		
25	25	Smälta	Ag?	1	Fragment	11		
26	37	Slagg?	Fe	1	Fragment	3		
27	11	Knapp	Cu-leg	1	Hel	2		Nyare tid
28	40	Knapp	Cu-leg	1	Hel	3		Nyare tid
29	38	Knapp	Cu-leg	1	Hel	1		Nyare tid
30	41	Mynt?	Cu-leg	1	Helt	4	Oläsligt, kraftigt tillplattat	
31	34	Mynt	Cu-leg	1	Helt	6	1/6 öre Carl XI, oläsligt årtal	
32	15	Knapp	Cu-leg	1	Hel	2		Nyare tid
33	20	Fingerring	Cu-leg	1	Hel	1		Nyare tid
34	17	Knapp	Cu-leg	1	Hel	1		Nyare tid
35	43	Dräktspännen	Cu-leg	1	Fragment	4	Oval spännbuckla	Vikingatid
36	A11	Bränt ben	Ben	2	Fragment	<1	Sällfynd	
37	A11	Splitter	Flinta	1	Fragment	<1	Sällfynd	
38	12	Avslag?	Flinta	1	Fragment	77	Ssk. flinta	
39	31	Avslag	Flinta	1	Fragment	6	Kr. flinta	
40	A13	Kärl	Keramik	1	Fragment	18	Yngre rödgods, glacerat	
41	16	Avslag	Flinta	1	Fragment	3	Kr. flinta	
42	19	Avslag	Flinta	1	Fragment	9	Ssk. flinta, retuscherad	
43	A16	Avslag	Flinta	1	Fragment	5	Ssk. flinta	
44	Matjord	Avslag	Flinta	1	Fragment	22	Bränd flinta	
45	13	Bränt ben	Ben	1	Fragment	1		

Konserveringsrapporter över föremål från efterundersökningarna vid Store Backe 2020

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	2
Mål.....	2
Syfte.....	2
Metod.....	2
Föremålsstatus.....	2
Konservering.....	2
Konserveringsrapporter.....	3

Inledning

Materialet kommer från efterundersökningarna vid Store Backe 2020.

Föremålen består av cu-legering, järn samt bly.

Sammanlagt består fynden av 9 fyndposter.

Oxider har fått uppdraget att utföra konserveringsarbetet. Följande rapport avser arbetets utförande.

Mål

- Dokumentation av de olika föremålen
- Konservering av materialet
- Dokumentation av uppdraget

Syfte

Det övergripande syftet med konserveringsarbetet är att säkra materialet från fortsatt nedbrytning och öka läsbarheten. Föroreningar avlägsnas tills nivån för ursprunglig yta nås.

Metod

Varje föremål bedöms individuellt med fokus på läsbarhet och korrosionsgrad. För att säkerställa informationen innan konservering fotograferas materialet. Konserveringsmetoden väljs efter objektens status samt efter de föroreningar som vidhäftar dess ytor. Metoden skall vara skonsam mot föremålen.

Föremålsstatus

Föroreningarna och korrosionsprodukterna varierar i materialet, allt från tunt sittande jord till extremt hårda produkter. I några fall är ytorna svåravlästa på grund av krustbildningar eller föroreningar, samtliga cu-legeringar är mer eller mindre påverkade av brand.

Konservering

Konserveringsmetoden valdes efter varje enskilt föremål, efter dess specifika status och nedbrytningsgrad.

Målet med konserveringen var att avlägsna föroreningar på ett sådant sätt att nivån nåddes till ursprunglig yta om möjligt. Arbetet fram dit var att tillföra så lite kemikalier som möjligt, i kombination med mekanisk rengöring.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 24**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Spänne, del av**Material:** Cu-legering, järn**Antal:** 1**Vikt in:** 6,25g **Vikt ut:** 6,07g**Foto:** Ja**Behandling:**

Föremålet har relativt förorenade ytor som till stor del täcker framsidans ornamentik, medan baksidan ser ut att ha en nålhållare med en fragmentarisk nål in situ. Denna sidas metall tycks vara skrovlig och förgasad, så som från hetta. Lika så ser de äldre brottytorna något smälta ut. Inslag av koppar(II)klorid skymtas.

Spännet innan konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Spännets rengörs mekaniskt under mikroskop med dentalverktyg och trästicka samt mjuk pensel, för att avlägsna hårdare föroreningar. De ytor som nås är kraftigt brandskadade med områden som kollapsat helt och smält. Några mindre sandkorn lämnas då de har smält in i metallen.

För att nå något djupare så rengörs ytorna lätt med EDTA-diNa 1,5% samt följande urlakning i varmt avjoniserat vatten i flera bad. Dehydrering i 95%-ig etanol med följande kontrollerad torkning.

Behandling med BTA 3% i etanol, lufttorkning. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas.

Spännets efter konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 29**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Spännbuckla, del av**Material:** Cu-legering**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 5,29g **Vikt ut:** 5,14g**Foto:** Ja**Behandling:**

Knoppen täcks av täta jämna föroreningar som är något kraftigare i den synliga ornamentiken. Endast på ett minde ställe finns en skada som exponerar vittrade strukturer samt en brunröd metall. Brottytorna är av äldre datum.

Föremålet innan konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Detaljen rengörs mekaniskt under mikroskop med dentalverktyg och trästicka samt mjuk pensel, för att avlägsna hårdare föroreningar. De ytor som nås är ytterst ömtåliga och det mekaniska arbetet begränsas till säkra områden, på några instabila ytor lämnas föroreningarna kvar. För att nå något djupare så rengörs ytorna lätt med EDTA-diNa 0,5% samt följande urlakning i varmt avjoniserat vatten i flera bad. Dehydrering i 95%-ig etanol med följande kontrollerad torkning. Behandling med BTA 3% i etanol, lufttorkning. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas.

Detaljen efter konservering.

Föremålet bör ha en samhörighet med f.nr: 33.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 32**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Ringformat spänne**Material:** Cu-legering**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 12,62g **Vikt ut:** 12,48g**Foto:** Ja**Behandling:**

Spännets ytor är kraftigt förorenade och underliggande ytor ser skadade och vittrade ut, på några ställen syns underliggande brunröda metall och inslag av koppar(II)klorid.

Spännets ytor är kraftigt förorenade och underliggande ytor ser skadade och vittrade ut, på några ställen syns underliggande brunröda metall och inslag av koppar(II)klorid.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Spännets rengörs mekaniskt under mikroskop med dentalverktyg och trästicka samt mjuk pensel, för att avlägsna hårdare föroreningar. Föremålet är mycket kraftigt nedbrutet och vissa föroreningar måste lämnas kvar på ytorna eftersom de är bärare av omkringliggande områden.

De ömtåliga ytorna rengörs endast med 80%-ig etanol samt urlakas i flera bad med avjoniserat vatten. Dehydrering i 95%-ig etanol med följande kontrollerad torkning. Behandling med BTA 3% i etanol, lufttorkning. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas.

Spännets efter behandling.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 33**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Spännbuckla, del av**Material:** Cu-legering**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 4,78g **Vikt ut:** 4,69g**Foto:** Ja**Behandling:**

Knoppen täcks av tätta jämna föroreningar som är något kraftigare i den synliga ornamentiken. Endast på ett minde ställe finns en skada som exponerar vittrade strukturer samt en brunröd metall. Brottytorna är av äldre datum.

Knoppen innan konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Detaljen rengörs mekaniskt under mikroskop med dentalverktyg och trästicka samt mjuk pensel, för att avlägsna hårdare föroreningar. De ytor som nås är ytterst ömtåliga och det mekaniska arbetet begränsas till säkra områden, på några instabila ytor lämnas föroreningarna kvar. För att nå något djupare så rengörs ytorna lätt med EDTA-diNa 0,5% samt följande urlakning i varmt avjoniserat vatten i flera bad. Dehydrering i 95%-ig etanol med följande kontrollerad torkning. Behandling med BTA 3% i etanol, lufttorkning. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas.

Detaljen efter behandling.

Föremålet bör ha en samhörighet med f.nr: 29.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 36**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Vikt**Material:** Järn, cu-legering**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 41,06g **Vikt ut:** 39,93g**Foto:** ja**Behandling:**

Vikten är sfärisk och har tillplattade poler. På flera ställen exponeras en yta som kan vara den ursprungliga och den är lätt förorenad. Det finns flera områden med kraftigare krustbildningar och dessa är främst lokaliserade till viktens tillplattade poler.

Vikten före konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Viktens ytor bearbetas först under mikroskop mekaniskt med dentalverktyg och skalpell för att frigöra lösare korrosionsprodukter. Då dessa vidhäftar mycket hårt mikroblästras de kraftigaste med glaspärlor, arbetet utförs under mikroskop. På ett par ställen exponeras underliggande yta som indikerar att bestå av en cu-legering. Vikten är troligen mantlad med en kopparlegering över en kärna av järn. På flera ställen av föremålets sfäriska ytor noteras hur järnet har expanderat och spräckt upp manteln och på detta sätt också lyft upp den ursprungliga ytan. Högre krutor jämnas något mekaniskt, men lämnas sedan eftersom de är bärare av kopparlegeringen.

Efter denna grövre rengöring så blästrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Föremålet urlakades med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.

För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blästras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitropasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Vikten efter konservering. Pilen markerar en svag prickbård.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 39**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Tärning med runor?**Material:** Bly**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 9,39g **Vikt ut:** 9,25g**Foto:** ja**Behandling:**

Tärningens ytor täcks av tunna täta föroreningar som är något kraftigare i markeringarna på samtliga sidor, sidan med sex markeringar är mest förorenad.

Tärningen innan konservering.

Mekanisk rengöring under mikroskop med trästicka och pensel. En kortare behandling med 5% NaOH med följande urlakning. Föremålet placerades i en lösning med H_2SO_4 , (15 droppar/L), pH blir $\approx 2,5$ i 40 min samt fortsatt urlakning med kranvatten.

Dehydrering i 95%-ig etanol samt kontrollerad torkning. Ett tunt lager med MCW användes som ytskydd.

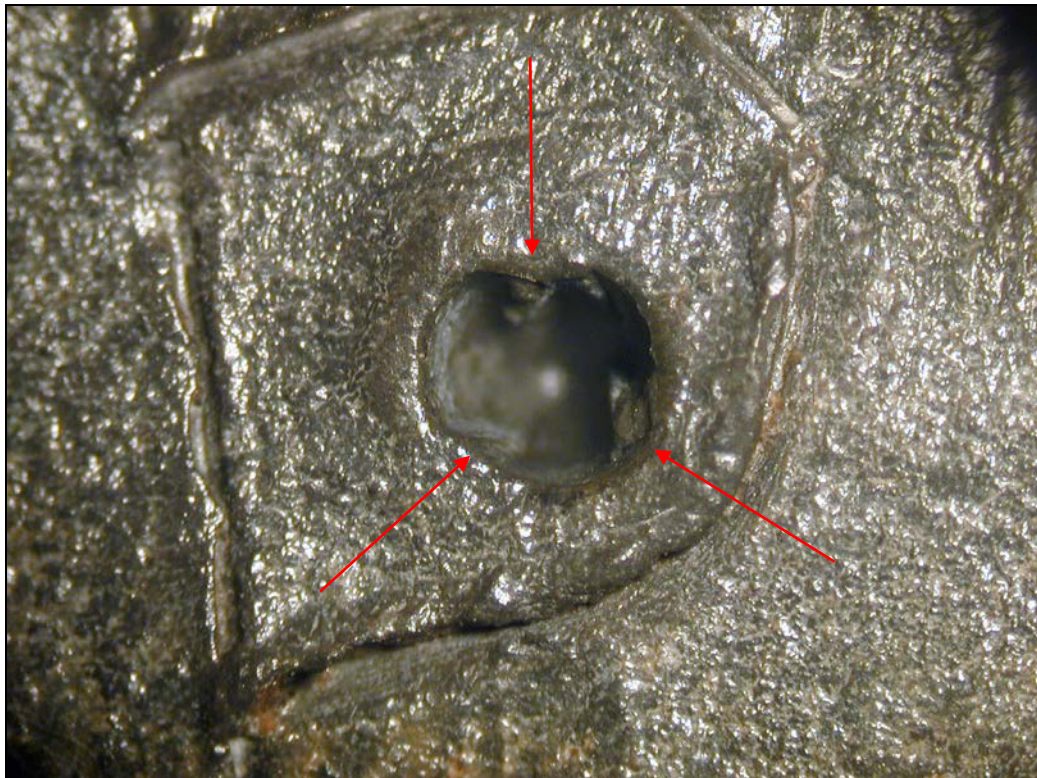
Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Tärningen efter konservering.

Tärningens samtliga markeringsprickor har märken från de verktyg som tillverkat dessa. I varje hål finns tre triangulära utskott, dess placering markeras i bilden. Verktuget ser ut att ha tryckts rakt ner i metallen.

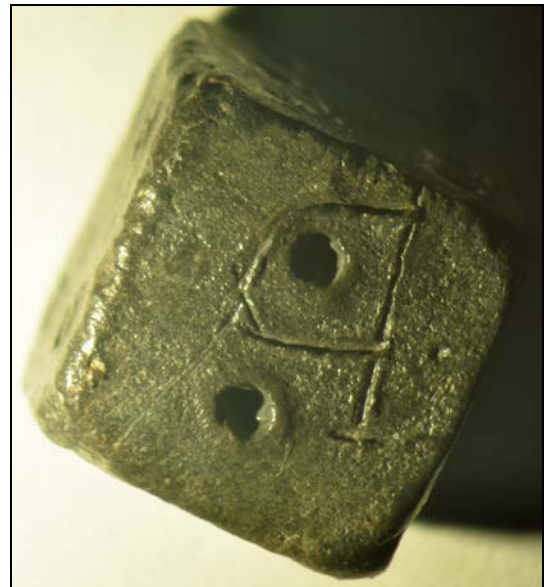
Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Tre av tärningens sidor har medvetet ristade tecken som påminner om runor.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 47**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Hänge**Material:** Cu-legering**Antal:** 1**Vikt in:** 4,17g **Vikt ut:** 4,12g**Foto:** Ja**Behandling:**

Hängets ytor är till stor del täckt av täta jämna föroreningar, framsidan har ett genomslag i ytan och här syns ett vittrat, poröst inre, med inslag av koppar(II)klorid. Ornamentiken syns tydligt. Baksidan har några fler skador, främst i ytterkanterna med materialförlust som resultat och i skadorna syns en brunröd metall. Brottytorna är av äldre datum.

Föremålet innan konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Hänget rengörs mekaniskt under mikroskop med dentalverktyg och trästicka samt mjuk pensel, för att avlägsna hårdare föroreningar. De ytor som nås är närmast den ursprungliga, täcks av ett tunt skikt av tät sot, medan baksidan har flera hårfina sprickbildningar. Föremålet har utsatts för hög värme och materialet har smält vid ett par ställen, markeras i bild på förstasidan.

För att nå något djupare så rengörs ytorna kort med EDTA-diNa 1,5% samt följande urlakning i varmt avjoniserat vatten i flera bad. Dehydrering i 95%-ig etanol med följande kontrollerad torkning.

Behandling med BTA 3% i etanol, lufttorkning. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas.

Hänget efter konservering.

Se även f.nr: 48 samt 49.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 48**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Hänge, del av?**Material:** Cu-legering**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 1,56g **Vikt ut:** 1,54g**Foto:** Ja**Behandling:**

Detaljen är täckt av täta jämna föroreningar, på någon topp och på några av åsarna visar skadorna där på instabila skikt med inslag av koppar(II)klorid. Fragmentets ornamentik är synlig och brottytorna är av äldre datum.

Detaljen innan konservering.

Fragmentet rengörs mekaniskt under mikroskop med dentalverktyg och trästicka samt mjuk pensel, för att avlägsna hårdare föroreningar. De ytor som nås är närmast den ursprungliga, täcks av ett tunt skikt

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

av tät sot. För att nå något djupare så rengörs ytorna lätt med EDTA-diNa 1,5% samt följande urlakning i varmt avjoniserat vatten i flera bad. Dehydrering i 95%-ig etanol med följande kontrollerad torkning. Behandling med BTA 3% i etanol, lufttorkning. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas.

Delen efter behandling.

Föremålet signalerar att tillhöra f.nr: 47.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Ort/Anläggning: Store Backe 2020, efterundersökning**Fynd nr:** 49**Kontaktperson:** Mikael Henriksson, Blekinge Museum**Kons nr:****Datum in:** 2020-05-06**Datum ut:** 2021-12-13**Föremål:** Hänge, del av?**Material:** Cu-legering**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 0,86g **Vikt ut:** 0,84g**Foto:** Ja**Behandling:**

Detaljen är täckt av täta jämna föroreningar med synlig ornamentik. Baksidan har några skador, främst i dess ytterkanter och någon punkt med koppar(II)klorid är synlig, brottytan är av äldre datum.

Fragmentet innan konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K20-K20-298

Fragmentet rengörs mekaniskt under mikroskop med dentalverktyg och trästicka samt mjuk pensel, för att avlägsna hårdare föroreningar. De ytor som nås är närmast den ursprungliga, täcks av ett tunt skikt av tät sot. För att nå något djupare så rengörs ytorna lätt med EDTA-diNa 1,5% samt följande urlakning i varmt avjoniserat vatten i flera bad. Dehydrering i 95%-ig etanol med följande kontrollerad torkning. Behandling med BTA 3% i etanol, lufttorkning. Ytorna skyddas med Inkralack 3% i toluen samt lufttorkas.

Fragmentet efter konservering.

Föremålet ser ut att tillhöra f.nr: 47.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

OXIDER AB
Södra Vägen 30
392 45 Kalmar

www.oxider.se

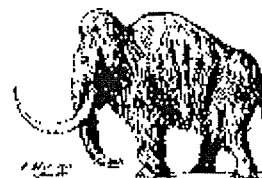
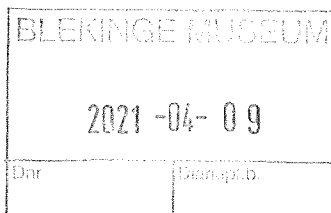
Telefon: 0722 47 58 58

E-post: max.jahrehorn@oxider.se

LUNDS
UNIVERSITET

Geologiska Institutionen
Laboratoriet för ^{14}C -datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227856 Fax 046/2224830

Department of Geology
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

Mikael Henriksson
Blekinge museum
Borgmästaregatan 21, 371 35 Karlskrona

Dateringsattest

Provets benämning	Lab no	^{14}C -ålder BP	Provmgd (mg C)	Förbehandling
Store Backe, Jämjö A5	LuS 16638	2185 ± 30	1,6	HCl, NaOH

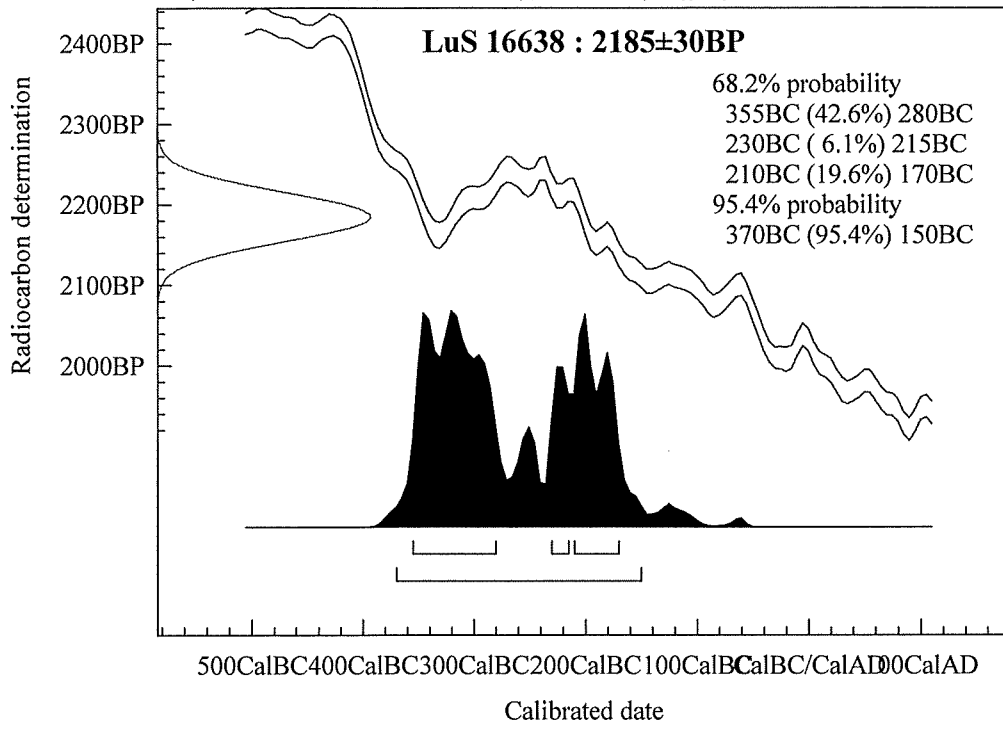
Beräkningen av ^{14}C -åldern är baserad på halveringstiden 5568 år. Resultaten är givna i antal år före 1950 (^{14}C -ålder BP). I osäkerhetsangivelsen ($\pm 1\text{ SD}$) innefattas statistiskt åtkomliga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Enligt internationell överenskommelse baseras åldersbestämningen på 95% av aktiviteten hos NBS oxalsyre-standard. Alla ^{14}C -åldrar är ^{13}C -korrigerade för avvikelser från överenskommet standardvärde på $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ -förhållandet. ^{14}C -åldern måste översättas till kalibrerade ^{14}C -år genom att använda en lämplig kalibreringskurva: IntCal20 (terrestra prover från norra halvklotet), SHCal20 (terrestra prover från södra halvklotet) eller Marine20 (marina prover).

Lund 2021-04-01

Anne Birgitte Nielsen

Mats Rundgren

Atmospheric data from Reimer et al (2020)OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[clron]

Rapportserie 2020

Blekinge museum

2020:1 **Ekebacksgärdet – RAÄ Augerum 689. Arkeologisk forskningsgrävning 2013.** Augerum S:1, Augerum socken, Karlskrona kommun.

2020:2 **Nordenskjöldska gården – fasad- och takrenovering.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2020:3 **Under magasinsbyggnaden. Arkeologisk förundersökning kv Gulin 1, RAÄ Karlskrona 77:1.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2020:4 **Gränums bränneri – montering av trappor vid drankkistan.** Jämshög socken, Olofström kommun.

2020:5 **Västra Vång 2019. Arkeologisk forskningsgrävning.** Johannishus 1:2, Hjortsberga socken, Ronneby kommun.

2020:06 **Hvilans gamla begravningskapell – takreparation.** Karlshamn socken, Karlshamn kommun.

2020:7 **Carl-Gustaf kyrka – ombyggnad av Hoppets kapell.** Karlshamn socken, Karlshamn kommun.

2020:8 **Jullas hus – taktäckning.** Mjällby socken, Sölvesborg kommun.

2020:9 **Sjöborg/Elleholm – Arkeologisk forskningsgrävning 2019.** RAÄ 3:1 och 12:1 Elleholms socken, Karlshamns kommun.

2020:10 **Grevagården - montering av branddörrar och luftsluss.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2020:11 **Västernäs, Senoren. Arkeologisk efterundersökning 2019.** Ramdala socken, Karlskrona kommun.

2020:12 **Residenset i Kristianstad – invändig renovering.** Kristianstad socken, Kristianstad kommun.

2020:13 **Fornvård och dokumentation. RAÄ Karlshamn 3, 90 och 91.** Karlshamns socken, Karlshamns kommun.

2020:14 **Store Backe/Snarket. Arkeologisk efterundersökning 2020.** L2019:6343 och L2019:6344 Jämjö socken, Karlskrona kommun.

